
ÇEVİRİLER

SINIRAŞAN AKİFER HUKUKU HAKKINDA TASARI MADDELERİ*

Çeviren: Araş. Gör. Nebile Pelin MANTI**

Sınıraşan Akifer*** Hukuku

Dünyanın bütün bölgelerinde yaşam desteği teşkil eden yer altı su kaynaklarının insanlık için taşıdığı önemin bilincinde olarak,

Genel Kurul'un, Uluslararası Hukukun ve kodifikasyonunun sürekli gelişimini teşvik etmek maksadıyla çalışmalar başlatabileceğini ve tavsiyelerde bulunabileceği öngören BM Şartı'nın 13. maddesinin 1. paragraf (a) bendini dikkate alarak,

Doğal kaynaklar üzerindeki daimi egemenliğe ilişkin 14 Aralık 1962 tarih ve 1803 (XVII) sayılı Genel Kurul kararını hatırlayarak,

---

* İşbu metin Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun 2008 tarihli 6. oturumunda kabul edilmiş ve ilgili oturumdaki çalışmayı da kapsayan komisyon raporunun bir parçası olarak Genel Kurul'a sunulmuştur. Raporun, ayrıca tasarı maddeleri hakkındaki yorumları da ihtiva eden nüshası, *Genel Kurul Resmi Kayıtları*, 63. Oturum, Ek No. 10 (A/63/10)'da yayımlanmıştır.

** İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye, np_manti@yahoo.com

***“ Akifer” kavramı, Türk Dil Kurumu sözlüğünde ‘sutaşır’ olarak tanımlanmış olup, latince aqua (su) ve ferra (taşıyıcı) kelimelerinin birleşmesiyle oluşmuş-tur. Akuifer şeklinde kullanımı da mevcuttur.

**** Çeviri esnasında İngilizce metin esas alınmış, gerek görülen noktalarda en uygun kavramı tercih edilebilmek adına, Fransızca metinle karşılaştırma yapılmıştır.

Birleşmiş Milletler tarafından 1992 tarihli Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda Çevre ve Kalkınma Konulu Rio Beyannamesi ve Gündem 21'de kabul edilen prensip ve tavsiyeleri yeniden teyit ederek,

Artan tatlı su talebinin ve yeraltı su kaynaklarının korunması ihtiyacını göz önünde bulundurarak,

Yeraltı su katmanlarının kirlenmeye açık olmasının yol açtığı istisnai problemleri hatırd tutarak,

Şimdiki ve gelecek kuşaklar için; su kaynaklarının en uygun ve sürdürülebilir kalkınmasının teşvik edilmesi bağlamında, yeraltı su kaynaklarının gelişiminin, kullanımının, muhafaza edilmesinin, yönetiminin ve korunmasının güvence altına alınması gerekliliğine inanarak,

Bu alandaki uluslararası işbirliği ve iyi komşuluğun önemini teyit ederek,

Gelişmekte olan devletlerin özel durumlarının dikkate alınması gereğini vurgulayarak,

Uluslararası işbirliğinin teşvik edilmesi gerekliliği kabul ederek,

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

Madde 1 Kapsam

İşbu tasarı hükümleri;

(a) Sınıraşan akiferler veya akifer sistemlerinin kullanılması,

(b) Bu çeşit akiferler veya akifer sistemleri üzerinde etkisi olan veya olabilecek diğer aktiviteler,

(c) Bu çeşit akiferlerin veya akifer sistemlerinin korunması, muhafaza edilmesi ve yönetimi ile ilgili önlemler

Bakımından uygulanır.

Madde 2 Kavramların Kullanımı

Bu tasarı uyarınca kullanılan:

- (a) “*akifer*”, altındaki daha az geçirgen bir katman üzerinde su taşıyan geçirgen bir coğrafi oluşum ve bu oluşumun doygun bölgesinde tutulan su;
- (b) “*akifer sistemi*”, hidrolik olarak birbirine bağlı olan iki veya daha fazla akifer serisi;
- (c) “*sınıraşan akifer*” veya “*sınıraşan akifer sistemi*”, sırasıyla, bölümleri farklı ülkelerde bulunan akifer veya akifer sistemleri;
- (d) “*akifer devleti*”, ülkesinde sınıraşan bir akifer veya akifer sisteminin herhangi bir bölümünün yer aldığı devlet;
- (e) “*sınıraşan akifer veya akifer sistemlerinden faydalanma*”, su, ısı ve minerallerin elde edilmesi ve herhangi bir cevherin depo edilmesi ve çıkarılması;
- (f) “*beslenen akifer*”, göz ardı edilemeyecek miktarda eş zamanlı yeraltı suyu girdisi alan akifer;
- (g) “*beslenme bölgesi*”, bir akifere su sağlayan, yağmur suyu birikme/toplama havzasından ve bu suyun yüzey akışı ve topraktan süzülme yoluyla bir akifere aktığı alandan oluşan bölge;
- (h) “*boşaltım bölgesi*”, akiferden kaynaklanan suyun, su yolu, göl, vaha, bataklık veya okyanus gibi, bir çıkış noktasına aktığı bölge, anlamına gelmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM GENEL İLKELER

Madde 3 Akifer Devletlerinin Egemenliği

Her akifer devleti, sınıraşan bir akifer veya akifer sisteminin ülkesi içinde kalan kısmı üzerinde egemenliğe sahiptir. Her devlet bu egemenliği uluslararası hukuka ve işbu taslak hükümlerine uygun olarak kullanacaktır.

Madde 4 Hakkaniyete Uygun ve Makul Kullanım

Akifer Devletleri sınıraşan akifer veya akifer sistemlerini hakkaniyete uygun ve makul kullanım ilkelerine uygun olarak kullanır. Şöyle ki:

(a) Akifer Devletleri, sınır aşan akifer veya akifer sistemlerini, bunlardan doğan faydaların ilgili akifer devletleri arasında hakkaniyete uygun ve makul paylaşımına uygun bir şekilde kullanacaklardır.

(b) Devletler, burada toplanan suyun kullanımından elde edilecek uzun dönemli menfaatlerini azami seviyeye çıkarmayı amaçlarlar.

(c) Devletler münferit olarak veya ortaklaşa, Akifer Devletlerinin, mevcut ve gelecek ihtiyaçlarını ve bu devletler için alternatif su kaynaklarını dikkate alarak, kapsamlı bir kullanım planı oluşturacaklardır.

(d) Devletler, beslenen bir akiferi veya akifer sistemini, bunların etkin işleyişinin sürekliliğini engelleyecek şekilde kullanmayacaklardır.

Madde 5

Hakkaniyete Uygun ve Makul Kullanıma İlişkin Etkenler

1. Taslak 4. madde anlamında, sınıraşan akifer veya akifer sistemlerinin hakkaniyete uygun ve makul bir şekilde kullanımı, aşağıda sayılanları da içerecek şekilde, ilgili tüm etkenlerin dikkate alınmasını gerektirmektedir;

(a) Her bir akifer devletinde akifere veya akifer sistemine bağımlı olan nüfus;

(b) İlgili akifer devletlerinin, şimdiki ve gelecek, sosyal, ekonomik ve diğer ihtiyaçları;

(c) Akifer veya akifer sisteminin doğal nitelikleri;

(d) Akifer veya akifer sisteminin oluşumuna ve beslenmesine yapılan katkı;

(e) Akifer veya akifer sisteminin mevcut veya potansiyel kullanımı;

(f) Bir akifer devletindeki akifer veya akifer sisteminin kullanımının diğer ilgili akifer devletleri üzerindeki mevcut ve potansiyel etkileri;

(g) Akifer veya akifer sisteminin belirli mevcut veya planlanmış bir kullanımına ilişkin alternatiflerin elverişliliği;

(h) Akifer veya akifer sisteminin gelişimi, korunması ve muhafazası ve bunu sağlamak amacıyla alınacak önlemlerin maliyeti;

(i) Akifer veya akifer sisteminin ilgili ekosistem bakımından üstlendiği rol.

2. Her bir etkene verilecek önem, belirli bir sınıraşan akifer veya akifer sistemi bakımından ilgili diğer etkenlerle mukayese edilerek önem derecesine göre belirlenmelidir. Hakkaniyete uygun ve makul kullanımın ne olduğu belirlenirken, bütün ilgili etkenler bir arada dikkate alınmalı ve bütün etkenler temelinde bir sonuca ulaşılmalıdır. Bununla beraber, sınıraşan bir akifer veya akifer sisteminin değişik kullanım şekilleri değerlendirilirken, yaşamsal insanî ihtiyaçlara özel bir önem atfedilecektir.

Madde 6 **Önemli Bir Zarara Yol Açmama Yükümü**

1. Akifer Devletleri, kendi ülkelerindeki sınıraşan akifer veya akifer sistemlerini kullanırken, diğer akifer devletlerine ya da ülkesi içinde boşaltma bölgesi bulunan diğer devletlere önemli bir zarar vermemek için bütün gerekli tedbirleri alırlar.

2. Akifer Devletleri, sınıraşan akifer veya akifer sistemi üzerinde etkisi olan veya olabilecek, sınıraşan akifer veya akifer sisteminin kullanımını dışında, bir faaliyette bulunurken, diğer akifer devletlerine veya ülkesi içinde bir boşaltım bölgesi yer alan diğer devletlere, sözü edilen akifer veya akifer sistemi yoluyla önemli bir zarar verilmesini engellemek amacıyla uygun tüm önlemleri alırlar.

3. Herşeye rağmen bir diğer Akifer devletine ya da ülkesi içinde boşaltma bölgesi yer alan bir devlete önemli zarar verildiği takdirde; faaliyetleri söz konusu zarara neden olan akifer devleti, etkilenen devlete de danışarak, işbu taslak metnin 4. ve 5. madde hükümlerine uygun olarak, zararı ortadan kaldırmak veya azaltmak için gerekli bütün mukabil tedbirleri alırlar.

Madde 7 **İşbirliğinde Bulunma Genel Yükümü**

1. Akifer Devletleri; egemen eşitlik, ülkesel bütünlük, sürdürülebilir kalkınma, karşılıklı fayda ve iyi niyet ilkeleri temelinde, hakkaniyete uygun ve makul kullanımını ve kendi sınıraşan akifer ve akifer sistemlerinin gereğince korunmasını sağlamak amacıyla işbirliği yaparlar.

2. 1. paragraf hükmü uyarınca, akifer devletleri ortak işbirliği mekanizmaları oluşturmalıdır.

Madde 8 **Düzenli Veri ve Bilgi Paylaşımı**

1. Taslak madde 7 uyarınca, Akifer Devletleri, düzenli olarak, kendi sınıraşan akifer veya akifer sistemlerinin durumuna, özellikle jeolojik, hidrojeolojik, hidrolojik, meteorolojik ve ekolojik düzene ilişkin ve akifler veya akifer sisteminin hidrokimyasına ve bununla ilgili tahminlere ilişkin kolayca erişebilir nitelikteki veri ve bilgileri paylaşırlar.

2. Sınıraşan bir akifer veya akifer sisteminin çevresi ve kapsamı ile ilgili bilgi yetersiz olduğu takdirde, ilgili Akifer devletleri, söz konusu akifer veya akifer sistemine ilişkin, mevcut uygulamaları ve standartları dikkate alarak, daha eksiksiz veri ve bilgi toplamak ve oluşturmak için en iyi gayretlerini göstereceklerdir. Devletler söz konusu girişimi tek başlarına veya beraber ve gerekli olduğu takdirde, uluslararası örgütlerle birlikte veya onlar aracılığıyla yapabileceklerdir.

3. Eğer bir akifer devletine, bir diğer akifer devleti tarafından el altında mevcut veri bulunmayan bir akifer veya akifer sistemine ilişkin veri ve bilgi sağlanması talebinde bulunulursa, söz konusu devlet talebi yerine getirmek için en iyi çabasını gösterir. Talepte bulunulan devlet, talebi yerine getirmeyi, talepte bulunan devlet tarafından, istenilen veri ve bilgilerin toplanması ve gerekli olduğu takdirde işlenmesine ilişkin makul masrafların ödenmesi şartına bağlayabilir.

4. Akifer Devletleri, uygun olduğu takdirde, kendileri ile veri ve bilgi paylaşımında bulunan diğer devletlerin kullanımını kolaylaştıracak şekilde veri ve bilgilerin toplanması ve işlenmesi konusunda en iyi çabalarını gösterirler.

Madde 9 **İki Taraflı ve Bölgesel Sözleşmeler ve Düzenlemeler**

Belirli bir sınıraşan akifer veya akifer sisteminin yönetimi amacıyla, akifer devletleri, birbirleriyle iki taraflı ya da bölgesel sözleşmeler veya düzenlemeler yapmaları için teşvik edilirler. Bu tür sözleşmeler veya düzenlemeler, bir akifer veya akifer sisteminin tamamına veya

bir kısmına ya da belli bir projeye, programa veya belirli bir kullanıma ilişkin olabilir. Meğer ki, bu sözleşmeler veya düzenlemeler, önemli ölçüde, bir veya daha fazla akifer devleti tarafından, akifer veya akifer sistemindeki suyun kullanımını, söz konusu devletlerin açık rızası dışında, olumsuz etkilesin.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM KORUMA, MUHAFAZA VE YÖNETİM

Madde 10 Ekosistemlerin Korunması ve Muhafazası

Akifer devletleri, kendi sınıraşan akifer veya akifer sistemleri dâhilinde ya da bunlara bağımlı olan ekosistemlerin korunması ve muhafazası için, bir akifer veya akifer sisteminde tutulan su ile boşaltım bölgesinden bırakılan suyun niteliğinin ve miktarının söz konusu ekosistemlerin korunması ve muhafazası için yeterli olduğunun garanti edilmesi de dâhil, gerekli tüm önlemleri alacaklardır.

Madde 11 Beslenme ve Boşaltım Bölgeleri

1. Akifer Devletleri, kendi ülkeleri içinde yer alan sınıraşan akifer ve akifer sistemlerinin beslenme ve boşaltım bölgelerini tanımlayacaklardır. Söz konusu devletler, beslenme ve boşaltım süreçleri üzerindeki olumsuz etkileri önlemek ve azaltmak için gerekli tüm tedbirleri alırlar.
2. Ülkelerinde kısmen ya da tamamen beslenme ve boşaltım bölgeleri yer alan bütün devletler ve söz konusu akifer veya akifer sistemleri bakımından akifer devleti olmasalar bile, akifer veya akifer sisteminin ve ilgili ekosistemlerin korunması için Akifer devletleriyle işbirliği yaparlar.

Madde 12 Kirliliğin Önlenmesi, Azaltılması ve Kontrolü

Akifer Devletleri, tek tek ya da uygun olduğunda birlikte, beslenme sürecini de içerecek şekilde, kendi sınıraşan akifer veya akifer sistemlerindeki, diğer akifer devletlerine önemli zarar verebilecek kirlenmeyi

öner, azaltır ve kontrol altına alırlar. Akifer Devletleri, sınıraşan akifer veya akifer sistemlerinin niteliği ve büyüklüğünün belirsizliği ve kirlenmeye açık olması karşısında önleyici bir yaklaşım benimserler.

Madde 13 **İzleme Yükümü**

1. Akifer Devletleri, kendi sınıraşan akifer veya akifer sistemlerini izlerler. Devletler bu görevi, mümkün olduğunda, ilgili diğer akifer devletleri ile birlikte ve gerekli olduğunda yetkili uluslararası örgütlerle birlikte yürütürler. İzleme faaliyeti birlikte yürütülemediği takdirde, Akifer Devletleri izleme sonucu edinilen veriyi birbirleri arasında paylaşacaklardır.

2. Akifer Devletleri, kendi sınıraşan akifer veya akifer sistemlerini izlemek için üzerinde anlaşılmış veya uyumlaştırılmış standartlar ve yöntemler kullanırlar. Devletler, akifer veya akifer sistemlerine ilişkin üzerinde anlaşılan kavramsal modeli esas alarak izleme yapacakları anahtar parametreler belirlemelidir. Söz konusu parametreler, tasarı 8.madde 1.paragrafta sıralanan akifer veya akifer sisteminin durumuna ve ayrıca akifer veya akifer sistemlerinin kullanımına ilişkin parametreleri içermelidir.

Madde 14 **Yönetim**

Akifer Devletleri, kendi sınıraşan akifer veya akifer sistemlerinin doğru yönetilmesi için gerekli planları oluşturur ve uygularlar. Devletler, içlerinden birinin talebi üzerine, sınıraşan akifer veya akifer sistemlerinin yönetimine ilişkin istişari süreç başlatabilirler. Uygun olduğu takdirde, bir müşterek yönetim mekanizması oluşturulabilir.

Madde 15 **Planlı Faaliyetler**

1. Eğer bir devletin, ülkesinde gerçekleşen belirli bir planlı faaliyetin sınıraşan akifer veya akifer sistemlerini etkileyebileceği ve dolayısıyla başka bir devlet üzerinde önemli ölçüde olumsuz etki yaratacağı konu-

sunda haklı gerekçeleri varsa, mümkün olduğu kadarıyla, söz konusu faaliyetin olası etkilerini tespit etmelidir.

2. Bir devlet, sınırşan akifer veya akifer sistemlerini etkileyebilecek ve dolayısıyla bir başka devlet üzerinde olumsuz etkileri olabilecek planlı bir faaliyeti yerine getirmeden ya da yerine getirilmesine izin vermeden önce, söz konusu devlete konuyla ilgili zamanında bildirimde bulunmalıdır. Söz konusu bildirim, bildirimde bulunulan devletin planlı faaliyetlerin olası etkilerini değerlendirmesini mümkün kılmak için, mevcut teknik veri ve bilgi ile çevresel etki değerlendirmesini de içermelidir.

3. Eğer bildirimde bulunan ve bulunulan devletler, planlı faaliyetlerin olası etkileri konusunda anlaşamazlarsa, istişari süreci, gerekli olduğu takdirde, sorunun hakkaniyete uygun bir çözüme ulaştırılması amacıyla müzakere sürecini başlatmalıdırlar. Planlı faaliyetlerin etkilerinin tarafsız bir şekilde değerlendirilmesini sağlamak için, devletler, bağımsız bir araştırma heyeti kullanabilirler.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

Madde 16

Gelişmekte Olan Ülkelerle Teknik İşbirliği

Devletler, doğrudan veya yetkili bir uluslararası örgüt vasıtasıyla, sınırşan akifer veya akifer sistemlerinin korunması ve yönetimi için, gelişmekte olan ülkelerle, bilimsel, eğitsel, hukuki ve diğer işbirliğini, *diğerleri yanında*, şunları da içerecek şekilde teşvik eder:

- (a) Bilimsel, teknik ve hukuki alanlarda kapasite geliştirmelerinin güçlendirilmesi;
- (b) İlgili uluslararası programlara katılımlarının kolaylaştırılması;
- (c) Gerekli ekipman ve tesis ihtiyaçlarının temin edilmesi;
- (d) Bu tip ekipman üretme kapasitelerinin artırılması;
- (e) Araştırma, gözlem, eğitim ve diğer programlar için tavsiye sunulması ve tesis geliştirilmesi;

(f) Akifer veya akifer sistemlerini etkileyen temel faaliyetlerin zararlı etkilerini azaltıcı tavsiye sunulması ve tesis geliştirilmesi;

(g) Çevresel etki değerlendirmelerinin hazırlanmasında tavsiye sunulması;

(h) Aralarındaki işbirliğinin güçlendirilmesi amacıyla, gelişmekte olan devletler arasında, sınıraşan akifer veya akifer sistemlerine ilişkin, teknik bilgi ve deneyimin paylaşımının desteklenmesi.

Madde 17

Acil Durumlar

1. İşbu tasarı uyarınca “acil durum”, ansızın ortaya çıkan, doğal sebepler veya insan davranışı kaynaklı, sınıraşan akifer veya akifer sistemlerini etkileyen veya akifer devletlerine ya da diğer devletlere ciddi zarar oluşturacak yakın tehdit teşkil eden bir durumdur.

2. Ülkesinde acil durum oluşan devlet:

(a) Gecikmeksizin ve mümkün olan en ivedi araçlarla, potansiyel olarak etkilenen devletlere ve yetkili uluslararası örgütlere acil durumu bildirir;

(b) Potansiyel olarak etkilenen devletlerle ve gerekli olduğunda, yetkili uluslararası örgütlerle işbirliği içinde, acil durumdan kaynaklanan herhangi bir zararlı etkinin önlenmesi, azaltılması ve ortadan kaldırılması için, şartların gerektirdiği tüm uygulanabilir tedbirleri derhal alır.

3. Acil durum, insana yönelik hayati ihtiyaçlar bakımından bir tehdit oluşturduğu takdirde, Akifer devletleri, işbu tasarıнын 4. ve 6. maddelerine bakılmaksızın, söz konusu ihtiyaçları karşılamak için kesinlikle gerekli önlemleri alabilirler.

4. Devletler, acil bir durumun ortaya çıktığı devletlere bilimsel, teknik, lojistik ve benzeri konularda işbirliği sağlarlar. Sözü edilen işbirliği, uluslararası acil müdahalenin ve iletişimin koordinasyonunu, acil müdahale personelinin, acil müdahale donanım ve malzemelerinin hazır bulundurulması ile bilimsel ve teknik uzmanlık ve insani yardımı içerebilir.

Madde 18
Silahlı Çatışma Esnasında Koruma

Sınıraşan akifer veya akifer sistemleri ve ilgili tesisat, tesis ve diğer yapılar, uluslararası olan ve olmayan silahlı çatışmalara uygulanan uluslararası hukuk tarafından kabul edilen ilke ve kurallarla sağlanan korumadan faydalanırlar ve söz konusu ilke ve kuralları ihlal edecek şekilde kullanılamazlar.

Madde 19
Ulusal Savunma veya Güvenlik için Hayati Öneme Sahip Veri ve Bilgi

İşbu tasarıda yer alan hiçbir hüküm, devletleri ulusal savunma ve güvenlikleri bakımından hayati öneme sahip veri ve bilgiyi paylaşmaya zorlayamaz. Bununla birlikte, söz konusu devlet, bu şartlar altında, mümkün olduğunca çok bilgi paylaşmak amacıyla diğer devletlerle iyi niyetle işbirliğinde bulunacaktır.